

עלון דברי חיים לפרשת וארא

נדמה להם שהם נמצאים בתוך מקומם, ובכך יהיה להם עוז רב ולא יפחדו מהמצריים.

מהר"ם בן חביב

"ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתיים"

יש לפרש את סיום דבריו של משה רבינו "ואני ערל שפתיים" ע"פ מה שמספר המדרש שבהיות משה ילד קטן, היה פרעה מחזיקו בחיקו ומנשקו. ומשה נטל כתריו של פרעה ושמו על ראשו. אמרו לו החרטומים מתייראים אנו שלא יהיה זה אותו שאנו אומרים שעתיד ליטול מלכותך ממך. מהם אומרים להורגו, מהם אומרים לשורפו. אמר להם יתרו, הנער הזה אין בו דעת אלא בחנו אותנו, הביאו לפניו בקערה זהב וגחלת, אם יושיט ידו לזהב יש בו דעת והירגו אותו, ואם יושיט ידו לגחלת אין בו דעת ואין עליו משפט מוות. מיד הביאו לפניו את הזהב ושלח ידו לקחת את הזהב, בא גבריאל ודחה את ידו ותפס את הגחלת, והכניס ידו עם הגחלת לתוך פיו ונכוותה לשונו, ומזה נעשה כבוד פה וכבוד לשון.

עניין זה בודאי נכתב בספר דברי הימים למלך מצרים, ועכשיו כשציווהו ה' ללכת לדבר אל פרעה שישלח את בני ישראל מארצו, אמר משה, "הן אני ערל שפתיים" בגלל אותו מעשה שלחקתי את הגחלת לפי, ומאז החליט פרעה שאני אינני הגואל של עם ישראל, ואם כן ודאי שלא ישמע לי פרעה ואיך יאמין בשליחותי?

פרדס פתחיה

"וישלח פרעה ויקרא למשה ולאהרן ויאמר אליהם חטאתי הפעם ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים. העתירו אל ה' ורב מהיות קולות... ויאמר אליו משה כצאתי את העיר אפרוש כפי... ואתה ועבדיך ידעתי כי טרם תיראון מפני ה' אלוקים" [ט', כ"ז-ל']

וברש"י: "כצאתי את העיר" - אבל בתוך העיר לא התפלל, לפי שהיתה מליאה גילולים. המפרשים תמהו, מדוע רק במכת ברד אמר משה "בצאתי את העיר אפרוש כפי", וכי בשאר המכות יכול היה להתפלל בעיר מלאה גילולים?

ואכן, הרמב"ן תירץ שבאמת גם בשאר המכות הלך מחוץ לעיר כדי להתפלל, אולם במכת ברד, לחץ עליו פרעה למהר באמרו "ורב מהיות קולות וכו'", ולכן הוצרך משה להודיעו שמכל מקום לא יתפלל בתוך העיר.

"וידבר אלהים אל משה" [ו', ב']

ובמדרש אמרו: "וידבר אלהים אל משה, הדא הוא דכתיב כי מה האדם שיבא [להרהר] אחרי המלך את אשר כבר עשוהו". מה כוונתו של המדרש בזה?

אלא, ב' פעמים אנו מוצאים, שפנה משה רבינו אל הקב"ה בטענת "למה", פעם ראשונה כאן "למה הרעותה לעם הזה", ופעם שניה בפרשת כי תשא לאחר מעשה העגל אמר "למה ה' יחרה אפך בעמך".

על ה"למה" השני ניתנה לו תשובה "ויאמר ה' סלחתי כדברייך", ואילו על השאלה "למה הרעותה" נענש, כדברי חז"ל. ומה ההבדל ביניהם?

אלא, שלהלן שאל משה על דבר שעדיין לא נתרחש "למה ה' יחרה אפך", לשון עתיד, ועל כך נענה, שתתמלא בקשתו "סלחתי כדברייך".

ואילו כאן, בא משה בטענה על העבר, על מה שכבר היה: "למה הרעותה לעם הזה", ועל מה שנעשה אין להרהר ואין להקשות, שכן "מה האדם שיבוא אחרי המלך את אשר כבר עשוהו".

רבי דוד לידא זצ"ל

"ומלאו בתי מצרים את הערב וגם האדמה אשר הם עליה" [ח, י"ו]

מה כוונת הכתוב "וגם האדמה אשר הם עליה"?

יש לבאר על פי מה שאמרו חז"ל בסוטה מ"ז, שבשעה שאלישע יצא לרפא את המים המרים, בהיותו באמצע הדרך יצאו כמה נערים שהיו ריקנים, וביוז את אלישע על שהמתיק את המים [כיון שנפסד להם פרנסתם, שכל זמן שהיו המים מרים, היו ממלאים מים לאנשים ממקומות רחוקים], אז כעס אלישע וקילל אותם שיצאו ב' דובים מן היער ויבקעו בהם, והיה שם נס בתוך נס, שנודמנו שם דובים מה שלא היה שם מזמן קדום, ולא זו בלבד אלא כידוע מדרכם של חיות רעות, במקומם הם חוקים מאוד ואמיצים, משא"כ במקום ישוב הם מפחידים ולא מזיקים, שכן אם האדם רוצה להורגם אינם מוצאים דרך לברוח. עשה הקב"ה נס לאלישע שהיער עצמו בא לשם במקום שעמדו הנערים, ובוזה היה לדובים עוז להורגם שחשבו שהם במקומם.

וזוהו שהיה במצרים "ומלאו בתי מצרים את הערוב וגם האדמה אשר הם עליה", כלומר, גם האדמה של היערות ששם גרים חיות הרעות באו עמהם למצרים, כדי שיהיה

ובענין זה של "כל מאי דעביד רחמנא לטב עביד", סיפר רבי שלום שבדרון זצ"ל, בערב פרוץ מלחמת העולם השנייה, הצליחו יהודים במספר לא מבוטל לצאת ממדינות שבהן כבר היתה ניכרת ידו של הצורר הנאצי, במיוחד בגרמניה ואוסטריה, כשהם מהגרים לאנגליה, שהתירה להם להיכנס ולהתגורר בתוכה, אבל הם היו במעמד של זרים, בלי שיקבלו תעודות של אזרחים. מאוחר יותר, לאחר שפרצה כבר המלחמה, החליטו השלטונות האנגליים לשים ידם על כל האזרחים הזרים, מתוך חשש שמא נמצאים ביניהם מרגלים, והיגלו אותם באניות לאוסטרליה הרחוקה, שם שהו עד סיום המלחמה. וסיפר ראש ישיבה מפורסם בלונדון, על מעשה הצלה נפלא שהתרחש בא' מאניות הפליטים הגולים הללו, שבה גם נסע אחיו, ומעשה שהיה באמצע ההפלגה בלב ים, שמע רב החובל האנגלי ידיעות קשות על הצלחות הגרמנים ותבוסות האנגלים במלחמה, וחמתו בערה בו, ומתוך כעסו על הזרים שנמצאים באניותיו, נקט במעשה נקמה וזרק את מזוודותיהם לים, וכך נשארו כל הנוסעים, והיהודים בתוכה, ללא חפציהם האישיים מה שגרם להם צער ויגון רב.

והנה שלושים שנה לאחר מכן, סיפר פרופטור בהרצאה בא' האוניברסיטאות באנגליה, כי הגרמנים בלשו במעמקי הים אחר אניות אנגליות והיו מטביעים אותן בלב ים, אבל קרה פעם אחת, שאיזה רב חובל זרק משום מה מזוודות לים, ושלו אותם הגרמנים מתוך המים, ובא' מהן מצאו מכתבים בשפה הגרמנית, על סמך זה הגיעו למסקנה כי האניה מסיעה אזרחים גרמניים, ולכן נמנעו מלפגוע בה ולהטביעה, אבל הם עקבו אחרי האניה עד שהגיעה לאוסטרליה, ולאחר שהנוסעים ירדו שם לחוף, והאניה יצאה לדרכה חזרה לאנגליה, פיצצו אותה והיא טבעה במצולות ים.

נמצא איפה שנקמתו ואכזריותו של רב החובל האנגלי היא אשר הביאה את ההצלה, ומה שחשבו קודם לכן שהוא מכה קשה בשבילם, ורעה גדולה נשלחה משמים, אדרבה היה זה טובה שאין כמוה, כי כל מאי דעביד רחמנא לטב עביד.

אוצרות התורה

שבת שלום!

יוצא לאור לרגל זבת הבת של שרה אמונה למשפחת בן עזרי שתחיי! שיזכו לגדלה לתורה לחופה ולמעשים טובים!

טובים!

לכל ענייני העלון נא לפנות במייל ל:

kossover@gmail.com

אמנם יישוב חריף אמר על כך בעל הברוך טעם בספרו "ברוך שאמר" על הש"ס: גם פרעה ידע שמשוה מקפיד תמיד להתפלל רק מחוץ לעיר, משום שהעיר מלאה גילולים. אולם במכת ברד, לאחר שאמר פרעה "ה' הצדיק", הרי ביטל את העבודה זרה באמירה, ומעתה – כך טען בפני משה – יכול אתה להתפלל תיכף ומיד, כאן ועכשיו! אבל משה השיב לו: **"כצאתי את העיר אפרוש כפיי"**, ולמה? משום ש"אתה ועבדיך טרם תיראון מפני ה' אלוקים", ואין פיתך ולבכם שווים, והביטול אינו אלא מפני היראה – ואם כך אינו מועיל, כמבואר בשולחן ערוך [יו"ד קמ"ו, ז'] שאם נכרי מבטל את העבודה זרה שלו באמירה בעלמא, הרי זה ביטול, אולם אם ביטלה מכח אונס – אינה מבוטלת, והיינו משום שאין פיו ולבו שוין, וכיון שלא הועיל אותו ביטול – הוצרך משה לצאת מן העיר גם הפעם...

ע"פ הברוך טעם

"וידבר אלהים אל משה ויאמר אליו אני ה'"

פירש"י דיבר איתו משפט על שהקשה לדבר ולומר "למה הרעותה לעם הזה", "ויאמר אליו אני ה'" – נאמן לשלם שכר טוב למתהלכים לפני, ולא לחנם שלחתיך כי אם לקיים דברי שדיברתי לאבות הראשונים.

יש לתמוה מהי תשובתו של הקב"ה "לא לחנם שלחתיך אלא לקיים דברי שדיברתי לאבות הראשונים", וכי עלה על דעת משה שנשלח לחינם, שצריך הקב"ה לומר לו "לא לחנם שלחתיך", הרי כל טענתו של משה היתה, מדוע מאז שבא לדבר אל פרעה הורע לעם הזה?

אלא, יש לבאר, דהנה המפרשים פירשו דכוונת הקב"ה במה שדיבר עם משה משפט, לא מחמת שמשוה התלונן על קושי השעבוד של ישראל, שהרי דבר זה מחוייב הוא לעשות, שכל מנהיג מחובתו לדאוג ולזעוק על צרת עמו, אלא על מה שאמר "למה הרעותה לעם הזה", כאילו ח"ו הקב"ה הרע להם, וזה אינו, כי במידותיו של הקב"ה לא שייך מושג כזה בכלל, כי כל מאי דעביד רחמנא לטב עביד.

כמו שידוע שמה שהכבידו המצריים את העבודה עליהם היה כדי שיוכלו בני ישראל לצאת ממצרים אחרי 210 שנים במקום 400 שנה שאמר ה' לאברהם אבינו "ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה", ולמעשה נשארו רק 210 שנה שקושי השעבוד השלים במשך 210 שנה מה שהיו צריכים לעבוד במשך 400 שנה.

וזהו כוונת הקב"ה "לא לחנם שלחתיך אלא לקיים דברי", כלומר מה ששלחתיך לפרעה ונגרם מחמת זה שעבוד קשה לבני ישראל, אל תחשוב שזה בחינם ונמצא מזה רק רע, אלא אדרבה הכל כדי לקיים מה שגורתי "ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה", דבתוספת השעבוד יצאו קודם הזמן, והתקיים מאמרי ארבע מאות שנה, ולולי זה היו צריכים לעבוד את כל ה-400 שנה בשלימות.